

Clifford, Sully, Grant Allen, Gopinay és többen, valamennyien Spencer szellemében dolgoznak, de úgy tudjuk, hogy ők nem fogadják el Spencer magyarázatait a cosmosra vonatkozólag. Ő nem jelezi a tökéletesen elért eredménynek, mint inkább az átmenetnek a korát. Ő nem markolta meg a problémáknak megoldását, hanem inkább a jövő tanúlmányoknak irányát adta meg. Nagy vállalata meghiusult, de megmutatta, mire kell törekedni és megmutatta az utat a czél felé. Munkáinak részleteiben sok a mi jó és hatásos, és azért az ember némi lelkifurdalást érez, ha olyan keményen ír róla. Mindazonban olyan kiváló férfiút nem szabad mentnek tartani a megbíráltatástól, de sőt ellenkezőleg, épen azért mert oly kiváló, oly befolyásos ember, munkáit behatóan kell megvizsgálni, mielőtt azokat helyeslőleg elfogadjuk. Ez azon feladat, melyet magunknak kitűztünk és melyet most — t. i. ez ismertetés kezdetén megemlített bíráló művekkel — befejezetnek gondolunk. On M. Sp. D. of. Ethics. IX. X. 1.

Hogy M. G.-nak bírálati nem felületesek, arról tanuskodnak a Mind-nek illető belyei, melyekben szó van róluk, és melyekben még Grant Allen is, kit Spencer maga mint gondolkodót nagyra becsül, elismerőleg szól róluk, M. G.-nak művei tehát mindenkinek ajánlhatók, ki Spencer filosofiájával behatóbban foglalkozik.

Lechner László.

Vischer Friedrich Theodor az Aesthetik oder die Wissenschaft des Schönen, 1847—48“ czimű hirneves — és nálunk is sokképen vizshangra lelt könyv írója, miután születésének nyolczvanadik évfordulóját nemzete megünnepelte, folyó év szeptember havában, osztrák földön meghalt. Az agg kora daczára mindig erőteljes Vischert ut közben érte utól a halál. Születésénél fogva németországi, svábföldi volt. 1807. Ludwigsburgban Stuttgart közelében született, s ugyanott végezte alsó iskoláit a nála egy évvel fiatalabb, szintén ludwigsburgi származásu Strauss Dáviddal együtt. 1821-ben együtt mentek Blaubeurebe, a prot. theol. seminariumba, hol mindketten alapítványt élveztek, 1825-ben pedig a tübingai főiskolába. Vischert nem belső hajlama vitte a theológiára, valamint Strausst, a „Jézus élete“ s az „O és új hit“ íróját sem, hanem szülők akarata, kik ekként föl lettek mentve gyermekeik nevelésének anyagi gondja alól. Nem is lett theologus egyikből sem, a szó conventionalis értelmében. Strauss, ki Vischerrel együtt az alapítványosok repetense lett, 1835-ben, mikor a „Jézus élete“ első kötete megjelent, elvesztette hivatalát. Vischer sem

maradt soká hűve a theologiai tanulmányoknak. Mihelyt tehetette végbucsut vett tőlük, hogy soha vissza se térjen hozzájuk. 1837-ben Tubingába az aesthetika és irodalom rendkívüli tanárának nevezték ki s utána csakhamar Olaszországba és Görögországba utazott. 1844-ben rendes tanárrá nevezték ki. Székfoglaló beszéde miatt, melyben a szabad gondolkodás ellenségeinek hadat üzent, a miniszterium két évre felfüggesztette hivatalától. Ez idő alatt kezdte meg előbb említett nagyhirű művének megírását, melyről később, mintegy önmagát bírálva azt mondja: *Die Aesthetik steht noch in ihren Anfängen.* A mozgalmas 48-as évek alatt politikával is foglalkozott. Később Zürichben tartott előadásokat (1855—1866.), majd ismét Tübingában s végül a stuttgarti polytechnikumban.

Gabriel Robinet, Comte Agost életirója folyó év jul. 27-én Párizsban meghalt. A pozitivisták ama felekezetéhez tartozott, mely hagyományos kegyelettel ragaszkodott az alapító személyéhez. Ő volt Comte házi orvosa s egyik végrendeleti végrehajtója. Könyve: *Notice sur l'oeuvre et sur la vie d' Auguste Comte, par le docteur Robinet, son médecin, et l'un de ses treize exécuteurs testamentaires* Paris 1861. 2. Ed. 668 p. Comte életére vonatkozó adatoknak érdekes tárháza. Irt azontul Robinet más munkákat is, nevezetesen „Danton et les dantoniens“ czimmel, mely nevét ismertté tette az irodalomban. Páris községtanácsának alelnöke volt; a város költségén temették el, fiát a város növelteti föl.
